

Ekologinen kompensaatio -työpaja 7.9.2022

järjestetty Suomen ympäristökeskuksen Ekologisen kompensaation pilotointi -hankkeen ja Suomen luonnonsuojeluliiton yhteistyönä

Muistiinpanot Päivi Salo 26.9.2022

Tiedoksi lukijalle: Oheiset muistiinpanot ovat yhteenveto työpajassa käydyistä keskusteluista. Yhteenvetoon on poimittu esille nousseet ajatukset anonymisti ja ilman sisältöön liittyvää valintaa tai erityisiä painotuksia.

Työpajaa edelsi 7.9.2022 klo 14.00–16.00 kaikille avoin, erityisesti luonnonsuojelujärjestöille suunnattu **webinaari**, jonka ohjelmassa olivat seuraavat esitykset:

- Onko ekologisella kompensaatiolla ekologinen perusta (Joel Jalkanen)
- Ekologisten kompensaatioiden rooli monimuotoisuuspolitiikassa ja talouden sopeuttamisessa luonnon tarpeisiin (Markku Ollikainen)
- Kompensaatio luonnonsuojelulaissa (Leila Suvantolan puolesta Minna Pappila)
- Käytännön haasteet ekologisen kompensaation toteuttamisessa (Minna Pekkonen)

Webinaarin esitysten diat löytyvät Ekologisen kompensaation pilotointi -hankkeen [kotisivulta](#).

Työpajan vetäjä

- Pia Rotko, Innotiimi-ICG

Tutkimushankkeiden edustajat

- Minna Pekkonen, Suomen ympäristökeskus
- Riku Lumiaro, Suomen ympäristökeskus
- Päivi Salo, Suomen ympäristökeskus
- Joel Jalkanen, BOOST-hanke, Luomus
- Markku Ollikainen, EKOTEKO-hanke, Helsingin yliopisto

Työpajassa oli 10 osallistujaa Suomen luonnonsuojeluliitosta. Osallistujat jaettiin ensin kolmeen ryhmään. Ryhmien tehtäväksi annettiin kirjata ekologiseen kompensaatioon liittyviä huolia ja mahdollisuuksia. Molemmista tuli lopuksi valita viisi tärkeintä, jotka vietiin yhteiselle taululle keskustelun pohjaksi (kuva 1).

Mahdollisuudet

Ekologisen kompensaation mahdollisuuksina listattiin seuraavia:

- + [ekologisen kompensaation] mahdollisuudet ovat suurempia kuin riskit
- + tekee luonnon tuhoamisesta taloudellisen asian
- + tuo innovaatioita ja mahdollisuuksia ennallistamiseen ja luonnonsuojeluun
- + tuo työtä ja uusia elinkeinoja syrjäseuduille
- + tuo uusia toimijoita ja ryhmiä luonnonsuojeluun
- + saadaan laskentaan ohjeet → kompensaatiot etenevät
- + järjestöt voivat edistää asioita, vaikka päättäjien keskustelu hidastaa ja sakkaa
- + kompensaatio voisi luoda tiukemman sallitun haitan standardin/tason
- + kompensaatiosta periaatteena uusi normaali ns. tavallisen luonnon suojelussa
- + yritykset ottavat vastuuta luonnosta → vaikutus brändiin?
- + pakolliset kompensaatiot vielä jossain vaiheessa

Yhteisessä keskustelussa todettiin eri huolista muun muassa seuraavaa:

1. Ekologisesta kompensaatiosta tulee byrokraattista ja marginaalista, eikä se skaalaudu esimerkiksi maakuntiin ja kuntiin

Keskustelussa listattuja ratkaisuja:

- Tuodaan ekologinen kompensaatio lainsäädäntöön ensin vapaaehtoisena ja myöhemmin velvoittavana. Vahvojen suositusten ujutaminen lainsäädäntöön muokkaa ajattelua. Velvoittavuuden saavuttaminen edellyttää lobbausta.
- Kansalaisjärjestöillä voisi olla rooli kompensaatioiden toteutuksen valvomisessa. Järjestöiltä kaivattaisiin myönteistä suhtautumista ekologiseen kompensaatioon (erityisesti pioneerihankkeiden julkista lynkkaamista olisi vältettävä), mutta tämä voi olla vaikeaa.
- Kritiikin vähentäminen edellyttäisi ekologisen kompensaation käytäntöjen vakiintumista, parhaiden käytäntöjen ja parhaiden mahdollisten esimerkkien koostamista monistettaviksi. Lisäksi jonkun pitäisi hyötyä ekologisesta kompensaatiosta esimerkiksi maakunnissa, maaseudulla.
- Hiilikompensaation yhdistäminen ekologiseen kompensaatioon voisi auttaa valtavirtaistamista.
- Keskusteluun kaivataan realismia sen suhteen, mitä [luonnonsuojelussa] pitäisi tehdä ja mitä oikeasti tehdään – esimerkiksi kunnat eivät automaattisesti suojele kaikkia arvokkaita alueitaan.

Ryhmässä keskusteltiin muun muassa siitä, miten ekologisen kompensaation vaikuttavuus syntyy volyyymista, mutta samalla yleisesti todettiin, että tämän saavuttaminen on todella vaikeaa. Jos esimerkiksi ekologisesta kompensaatiosta kiinnostuneiden yritysten uhkana on merkittävä mainehaitta, niin kompensaatiot jäävät vain pieneksi puuhasteluksi. Monistettavaksi ja skaalattavaksi sopivia esimerkkejä voisivat olla:

- Asuinalueen kaavoitustapaus, jossa alue ei ole kovin suuri ja syntyvään haittaan liittyy myös joitakin myönteisiä näkökulmia. Esimerkiksi asuntoja tarvitaan lisää, kohdealueen lähellä on valmis kaupunkirakenne ja infrastruktuuri, mikä on myönteistä liikkumisen ja edelleen ilmaston näkökulmasta, eikä alueella sijaitse äärimmäisen arvokkaita luonnonarvoja.
- Yritys on rakentamassa toimitiloja tms. talousmetsään ja kokee asiakkaidensa arvostavan ympäristöystävällistä brändiä. Tällaisessa tapauksessa lähiluonnon menettäminen voi nostaa vastustusta lähialueen asukkaissa, mutta on syytä pohtia, mikä on milloinkin tärkeintä, luonnon monimuotoisuus vai virkistyskäyttö.

2. Luontotiedon tuottamisen ja hallinnan haasteet

Keskustelussa listattuja ratkaisuja:

- Ekologisten kompensaatioiden valvontaa ja seuranta varten on tulossa kompensaatiorekisteri. Sekä heikennys- että hyvitysalueilta tulee vaatia riittävän tarkkaa ja laadukasta luontotietoa rekisteriin.
- Tärkeää tietoa on myös heikennys- ja hyvitysalueiden sijainti suhteessa muuhun ympäristöön, luonnonsuojelualueisiin ja muihin ympäristöarvoihin.
- Ekologisen kompensaation menettelyyn voisi sisällyttää maksun, jolla katettaisiin valvonnan ja tarvittavien luontoselvitysten kustannukset.
- Olennaista on tiedon avoimuus ja saatavuus sekä tavallisille kansalaisille että medialle. Kaikki rekisterit tulisi saada keskustelemaan keskenään. Tiedon pitää olla tarkasteltavissa karttapalveluna, ilman erillistä karttaohjelmaa.
- Kansalaisjärjestöillä on rooli viestinnässä ja vahtikoirana, jos tietojen keruu ja avoimuus ei ole riittävää.

Kansalaisjärjestöjen tulisi pysyä tietoisina esimerkiksi kaavoituksen ja muun toiminnan suunnittelun etenemisestä. Ekologisesta kompensaatiosta tulisi nostaa aina ”taistelu”, vaikka toimija vetoaisi siihen, ettei

lainsäädännössä ole velvoittavaa kompensaatiota. Toimijalta olisi kerättävä maksu, jonka turvin tiedonhallintaa voidaan kehittää ja ylläpitää. Tämä voisi synnyttää uuden toimialan, jossa maksu itse asiassa menisi tiedonhallinnasta vastaaville konsulteille.

Ekologiseen kompensaatioon liittyviin luontoselvityksiin on oltava kriteerit ja tekijällä on oltava ammattitaitoa – kuka tahansa ei voi näitä selvityksiä tehdä. Pitääkö kompensaatiota suunnittelevien kaupunkien palkata suuri joukko luontoselvitysten tekijöitä tutkimaan potentiaalisia hyvitysalueita vai maksaako kaupunki ELY-keskukselle, joka teettää selvitykset? Hallituksen esityksessä luonnonsuojelulaiksi todetaan, että ELY-keskukset valvovat mm. hyvityssuunnitelmia.

Saavutetaanko velvoittavalla lainsäädännöllä laajemmin skaalautuvia kompensaatiota?

- Velvoitteet kohdistuvat marginaalisiin kohteisiin, enemmän mietityttää skaalautuminen tavallisen luonnon suojeluun.
- Toisaalta, jos liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen/elinympäristön kompensointi olisi pakollista, liito-oravametsien kasvattaminen olisi kannattavaa!
- Jos erilaisiin julkisten hankintojen kilpailutuksiin sisällytettäisiin ekologinen kompensaatio, niin mittakaava olisi nopeasti aivan erilainen.

3. Mihin perustaso asetetaan, kuka laatii säännöt ja kuka valvoo?

Huolen ytimessä on lisäisyyden ongelma eli kysymys siitä, mikä on nykyisten ja tulevien lakien ja sitoumusten asettama taso (ns. perustaso), jonka ylittävä osa olisi ekologista kompensaatiota. Perustaso on yhteiskunnallinen sopimus, jolla mitataan samalla, mikä on Suomen luonnon turvaamisen kunnianhimo.

Keskustelussa listattuja ratkaisuja:

- Perustason selvittämistä varten on käytävä läpi jokainen laki ja sopimus.
- Ekologisena kompensaationa käytettyjä alueita ei saa laittaa mihinkään muuhun taseeseen tai käyttöön.
- Kansalaisjärjestöjen rooliin kuuluisivat muun muassa luontotiedon ja osaamisen vaatiminen ekologisen kompensaation toteuttajilta ja näistä asioista ”rummuttaminen” eri yhteyksissä.

Jos ekologinen kompensaatio lyö nyt läpi samaan tapaan kuin hiilijalanjälki, syntyy todennäköisesti jonkinlainen ”luontojalanjälki hyvitetty” -merkki. On siis pidettävä huolta siitä, että säännöistä ja ohjeista tehdään nyt hyvät. Kansalaisjärjestöjen tehtävänä on vahtia, että tuotetut haitat myös todella kompensoidaan.

Perustason määrittelyyn sisältyy myös se, minkä lainsäädäntö kieltää. Perustason on siis oltava sellainen, ettei ”luontojalanjälki hyvitetty”-leiman ansiosta voi tuhota ainutlaatuisia luontoa.

Hiilikompensaatioita mukailien toimintamalli voisi olla vaikka tällainen:

- Kansainväliset sitoumukset pitää täyttää joka tapauksessa, ja näiden sitoumusten täyttäminen toteutettaisiin ensi sijassa valtion mailla.
- Yksityisten toimijoiden tekemiä kompensaatioita ei laskettaisi kansalliseen taseeseen.

Jotkin yritykset ovat lanseeranneet jo esimerkiksi ”nettoposiitivinen”-merkkejä, mikä on herättänyt kritiikkiä esimerkiksi tilanteessa, jossa yritys on vuosikymmeniä harjoittanut tehometsätaloutta ja sitten vasta alkaa tehdä toimenpiteitä. Tilanne palautuu kysymykseen perustasosta: jos tason mittaaminen olisi tehty toiminnan alusta lähtien, niin yritys olisi edelleen nettonegatiivinen. Toisaalta yrityksiä pitäisi kannustaa pyrkimään tähän, mutta jos siitä koituu vain mainehaittaa, niin yritysten motivaatio kärsii. Joidenkin havaintojen perusteella kunnat panttaavat tällä hetkellä alueiden suojelua, jotta voisivat käyttää niitä myöhemmin ekologiseen kompensaatioon. Taas kysymys perustasosta, onko lisäistä vai tulisiko suojella joka tapauksessa?

Keskustelussa sivuttiin myös sitä mahdollisuutta, että ekologinen kompensaatio jää kokonaan pois luonnonsuojelulain uudistuksesta. Tässä tapauksessa ekologista kompensaatiota pitäisi yrittää saada mukaan maankäyttö- ja rakennuslain uudistukseen, jossa avautuisi parempi mahdollisuus ns. tavallisen luonnon kompensointiin.